

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

0	2	3	4
---	---	---	---

Exam. Code :

0	0	0	3
---	---	---	---

B.A./B.Sc. (General) 3rd Semester

(2122)

POLITICAL SCIENCE (In all Mediums)

Paper : Indian Government & Politics

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 90

Note :— (1) Question No. 1 is compulsory.

(2) Attempt **ONE** question from each unit. Each question carries **18** marks.

1. Attempt any **NINE** questions :—

- (i) Why the Constitution of India is known as the bag of borrowing ?
- (ii) What are the two houses of Union Parliament ?
- (iii) Which new words were included in the Preamble by 42nd Amendment of the Constitution ?
- (iv) What is the position of States about Concurrent List ?
- (v) Can Indian Parliament amend fundamental rights ?
- (vi) Write down any four recommendations of Sarkaria Commission.
- (vii) Write any four fundamental duties included in the Constitution of India ?

- (viii) What is the purpose of Directive Principles of State Policy ?
- (ix) Write down any four necessary Qualifications for the office of the President.
- (x) Write down the conditions under which President can make use of his discretion in the nomination of Prime Minister.
- (xi) Who is the Chairman of Rajya Sabha ?
- (xii) What do you mean by Motion of Thanks ?
- (xiii) Which is known as Court of Record ?
- (xiv) What is the composition of the State Council of Ministers ?
- (xv) What is the method of removal of the judges of High Court ? 9×2=18

UNIT—I

- 2. What are the main features of the Preamble of India ? 18
- 3. Discuss in detail the Unitary features of the Indian Constitution. 18

UNIT—II

- 4. What do you mean by fundamental rights ? Explain in detail their nature or characteristics and also explain whether the fundamental rights are absolute. 4+10+4=18
- 5. Make a critical evaluation of the Directive Principles of State Policy included in the Indian Constitution. 18

UNIT—III

6. Explain in detail the powers and role of the Prime Minister in India. 18
7. Explain in detail the threats to the independence of judiciary in India. Give suggestions to remove them. 12+6=18

UNIT—IV

8. What are the functions and powers of the State Legislative Assembly ? 18
9. Discuss the composition, functions and powers of the State High Court. 18

(हिन्दी माध्यम)

नोट :— (1) प्रश्न नं. 1 अनिवार्य है।

(2) प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न के 18 अंक हैं।

1. कोई नौ प्रश्न करें :

- (i) भारत के संविधान को उधार के बैग के रूप में क्यों जाना जाता है ?
- (ii) केंद्रीय संसद के दो सदन कौन-से हैं ?
- (iii) संविधान के 42वें संशोधन द्वारा प्रस्तावना में कौन-से नए शब्द शामिल किए गए ?
- (iv) समवर्ती सूची के बारे में राज्यों की क्या स्थिति है ?
- (v) क्या भारतीय संसद मौलिक अधिकारों में संशोधन कर सकती है ?

- (vi) सरकारिया आयोग की किन्हीं चार सिफारिशों को लिखिए।
- (vii) भारत के संविधान में सम्मिलित कोई चार मौलिक कर्तव्य लिखिए।
- (viii) राज्य के नीति निदेशक तत्वों का उद्देश्य क्या है ?
- (ix) राष्ट्रपति के पद के लिए कोई चार आवश्यक योग्यताएँ लिखिए।
- (x) उन शर्तों को लिखिए जिनके तहत राष्ट्रपति प्रधानमंत्री के नामांकन में अपने स्वनिर्णय का उपयोग कर सकता है।
- (xi) राज्य सभा का सभापति कौन है ?
- (xii) धन्यवाद के प्रस्ताव से आप क्या समझते हैं ?
- (xiii) रिकॉर्ड के कोर्ट (Court of Record) के रूप में किसे जाना जाता है ?
- (xiv) राज्य मंत्रिपरिषद की संरचना क्या है ?
- (xv) उच्च न्यायालय के न्यायाधीशों को हटाने का तरीका क्या है ?

9×2=18

यूनिट-I

- 2. भारत की प्रस्तावना की मुख्य विशेषताएं क्या हैं ? 18
- 3. भारतीय संविधान की एकात्मक विशेषताओं की विस्तार से चर्चा कीजिए। 18

यूनिट-II

- 4. मौलिक अधिकारों से आप क्या समझते हैं ? उनकी प्रकृति या विशेषताओं की विस्तार से व्याख्या करें और ये भी बताएं कि क्या मौलिक अधिकार निरपेक्ष हैं। 4+10+4=18
- 5. भारतीय संविधान में शामिल राज्य के नीति निदेशक तत्वों का आलोचनात्मक मूल्यांकन करें। 18

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀਯੋਂ ਔਰ ਭੂਮਿਕਾ ਕਾ ਵਿਸਤਾਰ ਸੇ ਵਰਨਿ ਕਰੇਂ। 18
7. ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਨਿਆਧਪਾਲਿਕਾ ਕੀ ਸਵਤੰਤਰਤਾ ਕੇ ਲਿਏ ਖਤਰੋਂ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਵਿਸਤਾਰ ਸੇ ਬਤਾਓ। ਇਨ੍ਹੇਂ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਸੁਝਾਵ ਦੇਂ। 12+6=18

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਰਾਜਯ ਵਿਧਾਨਸਭਾ ਕੇ ਕਾਰਯ ਔਰ ਸ਼ਕਤੀਯਾਂ ਕਯਾ ਹੈਂ ? 18
9. ਰਾਜਯ ਉਚ੍ਚ ਨਿਆਯਾਲਯ ਕੀ ਸੰਰਚਨਾ, ਕਾਰਯੋਂ ਔਰ ਸ਼ਕਤੀਯੋਂ ਕੀ ਚਰਚਾ ਕੀਜੀਏ। 18

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :— (1) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

(2) ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 18 ਅੰਕ ਹਨ।

1. ਕੋਈ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ :

- (i) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਉਧਾਰ ਦੀ ਥੈਲੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?
- (ii) ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋ ਸਦਨ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ?
- (iii) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 42ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ?
- (iv) ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਬਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕੀ ਹੈ ?
- (v) ਕੀ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਦ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ?
- (vi) ਸਰਕਾਰੀਆਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਲਿਖੋ।

- (vii) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੋਈ ਵੀ ਚਾਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਰਤੱਵ ਲਿਖੋ।
- (viii) ਰਾਜ ਦੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹੈ ?
- (ix) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਚਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਲਿਖੋ।
- (x) ਉਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਿਖੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- (xi) ਰਾਜ ਸਭਾ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਕੌਣ ਹੈ ?
- (xii) ਪੰਨਵਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (xiii) ਕੋਰਟ ਆਫ ਰਿਕਾਰਡ ਵਜੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?
- (xiv) ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀ ਹੈ ?
- (xv) ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਕੀ ਹੈ ? $9 \times 2 = 18$

ਯੂਨਿਟ-I

- 2. ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ ? 18
- 3. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਏਕਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-II

- 4. ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕੀ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਿਰਪੇਖ ਹਨ ? $4+10+4=18$
- 5. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰਾਜ ਦੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। 18